

Het lustslot Sanssouci, in welks park nog altijd de molen staat, wiens eigenaar bekendheid kreeg door zijn onwil om zijn eigendom aan den koning te verkoopen.

FREDERIK DE GROOTE. 1712—1786.

24 Januari was het twee honderd jaar geleden, dat te Berlijn geboren werd Karel Frederik, de zoon van Frederik Wilhelm I, Koning van Pruisen. Stellig zijn er niet veel vorsten, die zoo zijn blijven voortleven in de herinnering, niet alleen van hun eigen volk, maar van heel de beschaafde wereld. Nu nog gaat er geen maand voorbij of men leest hier en daar en overal een of andere anecdote van „den ouden Frits”.

Inderdaad, Frederik II heeft zijn stempel gezet op de eeuw, waarin hij leefde en een der schitterendste bladzijden in de geschiedenis van het huis Hohenzollern is aan hem gewijd. Een eenvoudige boer vroeg bij het vernemen van 's Konings dood: „Wie zal nu de wereld regeeren?” en al was dat een vraag, die blijk gaf van een beperkten gezichtskring — een groot deel van Europa had met den overleden vorst te doen gehad.

Het is niet doenlijk in het bestek dezer aflevering een eenigszins volledige beschrijving te geven van Frederiks leven en werken. We willen alleen pogen hem te plaatsen in de lijst van zijn tijd en behalve een kort overzicht van de voornaamste feiten, die onder zijn regeering en door zijn toedoen plaats hadden, een en ander meedeelen dat zijn karakter doet kennen en van invloed geweest is op de vorming daarvan. Daartoe beginnen we met zijn

JEUGD EN JONGELINGSJAREN.

Nauwelijks zeven jaren oud werd de Prins van Pruisen reeds bij het leger ingedeeld en moest hij, gelijk ieder ander gewoon soldaat, zoowel op zijn beurt de wacht betrekken als zich oefenen in alles wat tot de krijgskunst behoort. De jonge Prins leerde voortreffelijk rijden, schermen en wat meer behoorde tot de opvoeding van een krijgs-

FREDERIK DE GROOTE 1712—1786.

man van aanzienlijken rang, en vond dat alles buitengewoon prettig, totdat hij, wat ouder geworden, door een zijner leermeesters in kennis werd gebracht met de werken van de toenmalige Fransche schrijvers, die hem zoo aantrokken, dat hij alle overige dingen er voor verwaarloosde en den toorn opwekte van zijn vader, den strengen, hardvochtigen Koning Frederik Wilhelm I, den man van het regiment reuzengrenadiers.

De verhouding tusschen vader en zoon is dien ten gevolge langen tijd zeer gespannen geweest en dikwijls kwam het tot heftige tooneelen.

Ruim 16 jaar oud hoorde Frederik bij het bezoek van een vreemd vorst den

beroemden toonkunstenaar Quantz op de fluit spelen, wat zoo in zijn smaak viel, dat hij door bemiddeling zijner moeder den kunstenaar wist te bewegen hem — in 't geheim — les te geven in 't fluitspel. Een heftig tooneel werd afgespeeld toen zijn strenge vader hem eens op heeterdaad betrapte. Quantz had nauwelijks den tijd zich te verbergen, maar hoorde, onzichtbaar, een uur lang alles aan, wat de driftige vorst zijn zoon verweet. Enkele fraaie kleedingstukken, die de Prins nu en dan aantrok in plaats van de stijve uniform, werden in 't vuur geworpen. De boekverkooper, die hem zijn Fransche werken had verschaft, werd ontboden en genoodzaakt alles terug te nemen... Ten slotte verklaarde de koning dat hij in geen geval een geleerden Franschen gek tot opvolger hebben wou.

Een ander maal wilde de Koning van den Prins dat hij afstand zou doen van zijn opvolgingsrecht ten behoeve van zijn jongeren broer, die meer op den vader leek. Maar Prins Frederik antwoordde zich liever het hoofd te willen laten afslaan, dan zijn rechten opgeven.

De oneenigheid tusschen vader en zoon bereikte haar hoogtepunt door 's Konings weigering om toe te stemmen in Frederiks huwelijk met Prinses Amalia van Engeland. Dit verbitterde Prins Frederik zoozeer, dat hij het plan opvatte naar Engeland te vluchten en aan 't hof van zijn Oom, Koning George II, betere dagen af te wachten. Een reis van Koning Frederik Wilhelm door een deel van Duitschland, waarbij

de Prins hem vergezelde, bood daartoe een goede gelegenheid. Een paar vrienden van den kroonprins, de luitenants Katt en Keith, en zijn zuster Wilhelmina, waren in 't geheim betrokken en zouden het plan helpen uitvoeren. Een ongelukkig „toeval” bracht echter de zaak aan 't licht. De Prins had n.l. vergeten op een brief aan Luitenant Katt, den naam der plaats te schrijven waar de brief moest worden heengezonden. Daardoor kwam deze in handen van den Koning en werd alles verraden. De Koning was buiten zich zelf van woede. Hij liet den Prins gevangen nemen en op een schip naar Wezel voeren. Den volgenden dag, toen de Koning op het vaarttuig kwam, was hij nog zoo weinig gekalmeerd dat hij den Prins bij de haren greep en met den knop van zijn stok den neus aan bloeden sloeg. Te Wezel moest de Prins andermaal voor zijn strengen vader verschijnen en maakte de laatste zich zoo driftig, dat alleen de tusschenkomst van een der generaals hem verhinderde zijn zoon met den degen te doorsteken.

Prinses Wilhelmina ontving, als medeplichtige, vuistslagen in 't gezicht en ontging andere mishandelingen slechts doordien een verontwaardigde kamervrouw den moed had den driftigen koning te weerstaan.

Gelukkig had Prins Frederik gelegenheid gehad Luitenant Keith intijds een met potlood geschreven briefje te doen bezorgen met de enkele woorden: *sauvez-vous, tout est découvert* 1) zoodat deze naar Holland kon uitwijken. Luitenant Katt echter werd gevangen genomen. Prins Frederik werd voor een krijgsraad gebracht, onder voorzitterschap van den koning zelf, en terdood veroordeeld, een vonnis, dat zeker zou zijn ten uitvoer gelegd, indien niet

zooveel voor den jongen Prins waren in de bres gesprongen. De vorst van Dessau, aan wien de koning groote verplichtingen had, protesteerde krachtig tegen zooveel hardheid. Keizer Karel VI verklaarde in een schrijven, dat de kroonprins, als rijksvorst, niet kon worden terechtgesteld zonder dat de Rijksdag daarover uitspraak had gedaan. Tengevolge van een en ander werd de uitvoering opgeschort en later het vonnis zelf opgeheven.

In plaats van zijn zoon te doen terechtstellen eischte de koning nu den dood van Luitenant Katt. Geen voetval van Katt's vader en grootvader, die aanzienlijke posten in 't leger bekleedden, kon den Koning vermurwen. Op den wal achter het slot te Küstrin, waar de Prins werd gevangen gehouden, had de terechtstelling plaats en Frederik moest zijn ongelukkigen vriend voorbij zijn venster naar de strafplaats zien leiden.

De Prins was zoowel door de strenge behandeling die hij zelf ondervond, als door den dood van zijn vriend geheel gebroken en toen men dit den Koning mededeelde, werd deze wat zachter gestemd. Frederik werd uit de gevangenschap ontslagen, ofschoon hij in de vesting Küstrin moest blijven, een gewoon huis betrekken, burgerkleeren dragen en dienst doen als krijgsraad. Eerst na verloop van een jaar werd hem weer toegestaan naar Berlijn te komen. 't Was bij gelegenheid van het huwelijk zijner zuster Wilhelmina met den erfprins Frederik van Bayreuth. De Koning verkeerde in bijzonder goede stemming en stelde zich veel voor van het bruiloftsfeest. Toen waagden de vrienden van den Prins het den Koning onder het oog te brengen, dat de afwezigheid van haar oudsten zoon de vreugde der Koningin slechts onvolkomen zou doen blijven, waarop hij zijn

1) Vlucht, alles is ontdekt.

zoon in alle stilte naar Berlijn liet komen. Op den dag van het feest (Nov. 1731) tegen het einde van den maaltijd, trad hij onverwacht met den in zijn burgerkleeren nauwelijks te herkennen Prins de feestzaal binnen en geleidde hem naar de Koningin, die zonder eenige terughouding lucht gaf aan haar blijdschap. Spoedig daarop werd de Prins op verzoek van de te Berlijn vertoevende Generaals weer in den krijgsveld dienst opgenomen, en was sedert tot tevredenheid van zijn vader werkzaam.

In 1733 trad de Prins naar den wensch van zijn vader in het huwelijk met Prinses Elisabeth van Brunswijk. Maar ofschoon hij zich in dezen naar den wil zijns vaders schikte, de huiselijke kring was hem te eng. Al spoedig verwaarloosde hij zijn gemalin en bracht op het lustslot Rhijnsburg in gezelschap van geleerden en kunstenaars, vooral Franschen, de schoonste dagen zijns levens door.

Terwijl hij zich met de beoefening van wetenschappen en fluitspel bezighield, verwaarloosde hij echter de krijgskunde niet en de Koning vond er niet weinig behagen in, dat bij de wapenschouwingen het regiment van den Kroonprins steeds een der best geoefende mocht genoemd worden. Deze omstandigheid en het feit dat hij zich steeds een gehoorzaam zoon betoonde, maakte dat de verstandhouding met den Koning vrij goed bleef.

In de laatste dagen van Mei 1740 ontbood de Koningin haar zoon uit Rhijnsburg: de toestand des Konings was van dien aard, dat het einde niet veraf kon zijn. De Prins vond zijn vader in den tuin in een ligstoel en omhelsde hem hartelijk. Aan de vroegere oneenigheden tusschen vader en zoon werd niet meer gedacht, ze schenen nooit te hebben bestaan. Herhaaldelijk spraken beiden uren lang op de

meest hartelijke wijze. Maar ze duurden slechts kort, de dagen van vertrouwelijk bijeenzijn. Reeds den 31sten Mei stierf Frederik Wilhelm en Prins Frederik moest na met kinderlijken eerbied de laatste bevelen zijns vaders te hebben volbracht, de regeering aanvaarden.

FREDERIK'S REGERING.

Nog in hetzelfde jaar van zijn troonsbestijging (1740) ontstond er een geweldige krijg: de Oostenrijksche successie-oorlog, waaraan ook Frederik de Groote deel nam. Bij den dood van den Duitschen (Oostenrijkschen) Keizer Karel VI erfde diens dochter, Maria Theresia, zijn landen, daartoe gerechtigd door de z.g. Pragmatieke Sanctie. Evenwel, verscheidene vorsten maakten aanspraak op Oostenrijksch gebied en ook Frederik II deed oude rechten gelden, die het Pruisische Koningshuis meende te hebben op Silezië. Hij zond een gezant naar de Koningin van Hongarije en deed haar het voorstel zijn aanspraken te erkennen en Silezië, of althans een deel er van, af te staan, waartegenover hij zich verbinden wilde haar met al zijn macht tegen elken aanval te verdedigen, twee millioen gulden te betalen en bij de aanstaande verkiezing van een Keizer door de 7 Keurvorsten, zijn stem aan haar gemaal te geven. Tegelijk rukte zijn leger het begeerde gebied binnen, dat bijna geheel van troepen ontbloot was en zonder veel moeite werd veroverd. Maria wilde echter van Frederiks voorstel niets weten en in het volgende jaar kwamen de Oostenrijkers opzetten om den Pruisischen indringer te verdrijven. Bij het dorpje Molwitz kwam het tot een bloedigen slag, waarin de Pruisen overwinnaars bleven. Dit eerste wapenfeit van Frederik II verwekte in heel Europa groot opzien en was het sein

tot een algemeenen aanval van alle vijanden der jeugdige vorstin. De Beierische Keurvorst Karel Albert verbond zich met Lodewijk XV van Frankrijk, met Spanje, Sardinië en Saksen om een deel der Oostenrijksche erflanden te verkrijgen; ieder der bondgenooten werd er een bepaald deel van beloofd. Aan de zijde van Maria Theresia stonden alleen Engeland, Hannover en de Nederlanden. De Beijeren en Franschen trokken het Oostenrijksche gebied binnen en Karel Albert werd tot Keizer verkozen. (1742). In dezen uitersten nood riep de onverschrokken vorstin de hulp in van haar trouwe Hongaren, die ze zoo geestdriftig wist te stemmen dat weldra een voortreffelijk leger haar ten dienste stond. En terwijl de nieuwe Keizer Karel VII in Frankfort het kroningsfeest hield, viel zijn residentie in handen der Oostenrijkers.

Om zich ten minste aan eene zijde rust te verschaffen, en ook wijl ze geen slag meer wagen wilde tegen den jongen stoutmoedigen vorst, wiens eerste wapenfeiten hem zooveel roem hadden bezorgd, besloot Maria Theresia, ten koste van Silezië, vrede te sluiten met den Koning van Pruisen. De vrede van Breslau 1742, maakte een einde aan den *Eersten Silezischen oorlog*, waarin de beroemde generaal Ziethen, zich reeds onderscheidde.

De *Tweede Silezische oorlog* ontstond doordien Koning Frederik zich ongerust maakte over den voorspoed van Maria Theresia in haar strijd met de Beieren en Franschen. Werd de keizerin te machtig, dan liep hij gevaar Silezië weer te verliezen. Daarom ondersteunde Frederik Keizer Karel VII, zoodat deze weer naar Beieren kon terugkeeren. De ongelukkige keizer, die niet veel genoeg beleefde van zijn kortstondige heerschappij, waarbij van heerschen weinig sprake was,

stierf reeds na weinige maanden (1745) en zijn zoon Max Jozef sloot vrede met Oostenrijk. Frederik van Pruisen geraakte daardoor in een neteligen toestand. Maar hij was er de man niet naar om den moed gauw te verliezen. Met zijn weltoegerust leger trotseerde hij de overmacht zijner vijanden, die hij in verscheidene slagen zoo groote verliezen wist toe te brengen, dat Maria bij den vrede van Dresden het verlies van Silezië ten tweede male moest bevestigen. Daartegenover erkende Frederik Maria's generaal, Frans I, als Keizer, tot welke waardigheid deze inmiddels was gekozen.

Als Bondgenoot van Maria Theresia, hadden de Vereenigde Nederlanden, die haar met geld en troepen steunden, een inval der Franschen te verduren, die een einde maakte aan het Tweede Stadhouderloos tijdperk (1702—1747) en Prins Willem IV op het kussen bracht.

Van meer belang nog dan deze beide Silezische oorlogen was voor Frederik van Pruisen *de Zevenjarige oorlog* (1756—1763) die ook wel de derde Silezische oorlog zou kunnen genoemd worden. Maria Theresia kon het n.l. niet verkroppen, dat ze een zoo rijke provincie aan Frederik had moeten afstaan en verbond zich daarom in 't geheim met Saksen, Zweden, Rusland, ja zelfs met Frankrijk, Oostenrijks ouden vijand, teneinde de macht van Pruisen te vernietigen. Toen Frederik de Groote bespeurde wat men tegen hem in 't schild voerde, besloot hij door een stouten aanval zijn belagers voor te zijn. Zonder oorlogsverklaring viel hij, tot verbazing van heel Europa, in Saksen, nam een Saksisch leger van 14000 man gevangen en maakte zich van het gansche land meester.

Van alle kanten kwamen nu de

vijanden opzetten. Hoewel niet zonder bondgenooten, daar Engeland, Hannover en Brunswijk aan zijn zijde stonden, kreeg Frederik het in dezen oorlog dikwijls benauwd. Schitterende overwinningen (Rossbach, Leuthen, Zorndorff, Liegnitz, Torgau) waardoor Frederik de aandacht van heel de beschaafde wereld op zich vestigde, wisselden af met zware nederlagen (Kollin, Hochkisch, Kunersdorff) die zijn legers op een harde proef stelden. En toen door den dood van den koning van Engeland de van daar genoten geldelijke ondersteuning uitbleef, steeg de nood ten top. Het scheen dat niet alleen Silezië maar ook Pruisen zelf voor Frederik zou verloren gaan. Oostenrijksche en Russische troepen kwamen naar Berlijn en ofschoon ze op het bericht van Frederiks nadering het hazenpad kozen, toch vonden ze gelegenheid de stad te brandschatten.

De dood van keizerin Elisabeth van Rusland bracht evenwel een gunstige wending voor Frederik en toen in 1763 te Hubertusburg de vrede werd gesloten, bleef hij in 't bezit van Silezië, terwijl zijn vijanden geen enkele schadeloosstelling ontvingen.

Ondanks de wisselingen van de krijgskans, was Pruisen door den zevenjarigen oorlog ongelooflijk snel in aanzien gestegen en wist Frederik zijn rijk als een der groote Europeesche mogendheden te doen erkennen.

Er zou nog heel wat mee te deelen zijn over hetgeen Frederik gedaan heeft tot uitbreiding van zijn macht en de bevestiging van Pruisen's positie. Maar de ruimte daartoe ontbreekt. We gaan dus de verdeling van Polen, de wijze waarop hij Beijeren beschermde tegen Keizer Jozef II enz. met stilzwijgen voorbij en vertellen nog een en ander uit zijn

BIJZONDER LEVEN.

Frederik de Groote, „de oude Frits” zooals het volk, dat hem als een vader liefhad, hem noemde, was klein van persoon, had een vrij langen neus en blauwe oogen. Op zijn kleeding was hij, vooral in 't laatst van zijn leven, nog al slordig en het veelvuldig gebruik van Spaansche snuiftabak, waarvan hij altijd een paar goedgevulde dozen bij zich had, misvormde ten slotte zijn gelaats-trekken.

„Niets uitstellen” was de leus van den werkzamen vorst en door geen vermoeidheid, geen slecht weer, of geliefkoosde bezigheid, liet hij zich daarvan afbrengen. In den zomer stond hij reeds te vier uur op, kleeedde zich altijd zonder hulp van anderen en begaf zich dan naar zijn schrijftafel om te werken. Daarna ontving hij de officieren, die hem hun rapporten kwamen brengen, gebruikte het ontbijt en nam dan zijn fluit ter hand. Wel twee uren lang liep hij, al blazend op zijn instrument, het eene vertrek uit, het andere in, aldoor fantaseerende en onderwijl nadenkend over allerlei gewichtige zaken. Nadat de fluit was weggelegd, kwamen zijn secretarissen, die hem den inhoud der staatsstukken moesten meedeelen en zijn beslissing vernamen ter overbrenging aan de ministers. Precies te 12 uur ging de Koning aan tafel, waar hij zich te goed deed aan de spijsen, die hij reeds 's morgens met zijn Fransche koks had uitgezocht. Na den maaltijd blies hij weer een half uur op de fluit, evenals van 6 tot 7 uur, wanneer hij een concert gaf, of ook liet geven door een of anderen kunstenaar, en waarbij niemand werd toegelaten, die niet in de muziek bedreven was.

Daarna begon het avondmaal, waaraan hij allerlei geleerde en scherpzinnige, geestige personen (Jourdan, Voltaire enz. enz.) vereenigde.

Een eigenaardige trek van den ouden

Frits was, dat hij met boeren en lieden van geringen stand minzaam en vertrouwelijk sprak, aanzienlijken daarentegen norsch en uit de hoogte behandelde.

* * *

Over een drietal personen die in verband met Frederik de Groote dikwijls worden genoemd spreken we afzonderlijk, n.l. Voltaire, Ziethen en den molenaar Arnold.

Om met den laatste te beginnen.

Frederik verdacht voortdurend den adel en de aanzienlijken, dat ze van hun positie misbruik maakten om den minderen man te verdrukken. En hij wachtte op een geschikte gelegenheid daaraan door een afschrikwekkend voorbeeld een einde te maken, te meer daar hij meende, dat de gerechtshoven de aanzienlijken ontzagen en den kleinen man geen recht deden. Het beroemde proces van den molenaar Arnold bij Zulichau, kwam hem daartoe zeer te stade.

De molenaar Arnold weigerde n.l. zijn landheer de pacht te betalen, wijl deze een verandering had gemaakt in den loop van een beekje. Vijf jaren lang had de landheer geduld. Toen klaagde hij den molenaar aan, en liet volgens het vonnis van de rechtbank den molen gerechtelijk verkoopen. Het Gerechtshof te Berlijn, waarbij de molenaar in hooger beroep ging, bevestigde het vonnis der rechtbank. Toen kwam de koning, die den molenaar en diens vrouw in den zevenjarigen oorlog persoonlijk had leeren kennen, tusschen beiden. Een onderzoek, dat hij door zijn beampten liet instellen, viel ten gunste van den molenaar uit; daarop liet hij den grootkanselier Fürst met drie raadsheeren van het Berlijnsche gerechtshof voor zich komen,

xxx

las hen duchtig de les, ontzette den eersten van zijn post en veroordeelde zoowel dezen als twee der raadsheeren tot vestingstraf. Daar echter de minister van Justitie, Zedlitz, volstandig weigerde het vonnis des Konings te onderteekenen, liet Frederik het zonder die onderteekening uitvoeren.

Uit verschillende omstandigheden — zoo bijv. dat hij den rechters 't laatste halfjaar van hun straf kwijtschold en toeliet, dat de meeste hoogwaardigheidsbekleeders, burgerlijke zoowel als militaire, den zwaargetroffen kanselier bezoeken brachten van deelneming — valt af te leiden dat Frederik later zelf berouw had over zijn handelwijze. Toch liet hij het aan zijn opvolger over de slachtoffers van zijn drift door een openlijke verklaring hunner onschuld in hun eer te herstellen.

Een der meest bekende personen, met wie Frederik in zeer intieme verstandhouding heeft geleefd, is de Fransche apostel van het ongelooft Voltaire. Reeds dadelijk nadat hij de Regering aanvaardde, leerde de Koning Voltaire kennen. De Franschman sloeg langen tijd 's Konings herhaalde aanzoecken af om zich te komen vestigen op zijn prachtig lustslot Sanssouci, dat hij in 1745 had doen bouwen. Eindelijk, in 1750, gaf hij toe. De altijd zuinige Frederik betoonde zich ongewoon milddadig en schonk den geestigen spotter en Godloochenaar behalve 4000 daalders reisgeld een jaarlijksch inkomen van 5000 daalders, vrije woning in het slot, vrij tafel en equipage. Toen Voltaire kwam, ging Frederik hem tegemoet, omhelsde hem en bracht hem zelf naar zijn vertrekken. Wat beloofde de Koning zich veel van den omgang met den geestigen geleerde, tegenover wien hij zijn Koninklijke waardigheid geheel aflegde. Maar hoe zeer werd hij ont-

6

nuchterd, als hij den Franschman hoorde uitvaren tegen ieder, die zich verstoutte met den Koning te spreken of den boosaardigen laster vernam, waarmee Voltaire verschillende personen uit 's Konings omgeving belasterde, ten einde hen te verdringen. Hoe menigmaal bedierf Voltaire de goede stemming in het gezelschap door den giftigen nijd, waarmee hij anderen tot zwijgen bracht.

FRANÇOIS MARIE AROUET DE VOLTAIRE
1694—1778.

Zelfs de Koning had meermalen den schaamteloos spot van den Franschman te verduren, die achter zijn rug op minachtenden toon sprak over zijn weldoener. Eindelijk kwam het tot een botsing en Voltaire keerde (1753) naar Frankrijk terug.

Een voor Frederik de Groote zeer onaangename geschiedenis was de uitgave van een aantal zijner gedichten, die Voltaire te Sanssouci zich had toegeëigend. Toen de Koning ze miste, liet hij den Franschman achterhalen en te Frankfort gevangen houden, tot dat hij de copie had terugbezorgd. Maar 't mocht den Koning niet baten. Enkele jaren later verschenen ze toch in 't licht. De onbetrouwbare Franschman had er n.l. een afschrift van ge-

maakt, en wist er een aanzienlijk honorarium voor te bedingen.

Dat ondanks dit alles Frederik later weer een vriendschappelijke briefwisseling met Voltaire onderhield, is wel een blijk dat hij wist te vergeven en te vergeten.

Na Voltaire's dood werden diens gedenkschriften in 't licht gegeven. Een belangrijk deel daarvan handelt over: „Het Bijzonder leven van Frederik II, Koning van Pruisen”, en vormt een aaneenschakeling van leugen en laster, zoo brutaal voorgesteld en vermengd met elementen van waarheid, dat de reputatie van den Ouden Frits er inderdaad sterk onder heeft geleden. Gelukkig wordt de onbetrouwbaarheid van den lasteraar thans algemeen erkend.

Den ouden Ziethen, die in den zevenjarigen oorlog 's Konings onafscheidelijke metgezel was, mogen we ook niet met stilzwijgen voorbijgaan.

Sie kamen nie alleine
Der Ziethen und der Fritz
Der Donner war der eine,
Der andre war der Blitz.

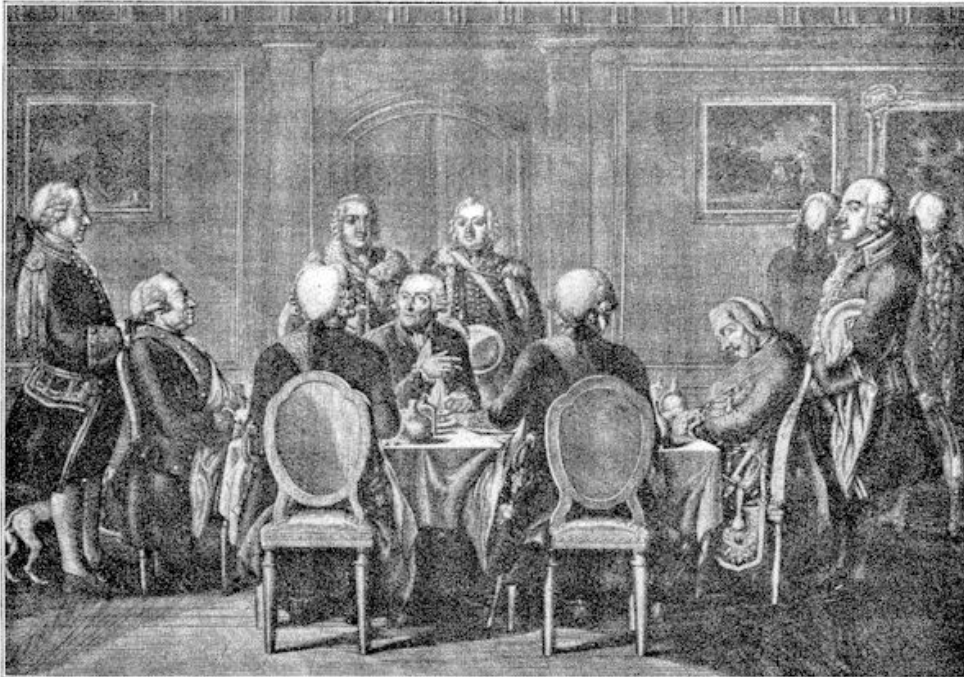
In de beide Silezische oorlogen had hij reeds heel wat diensten bewezen, toen in den daarop volgende tijd van vrede zijn benijders er in slaagden hem bij den Koning in een kwaad daglicht te stellen. Toen Ziethen echter — ook wijl zijn gezondheid zeer had geleden — er op aandrang dat hij uit den krijgsdienst zou worden ontslagen, verklaarde de Koning dat hij geen geloof sloeg aan den laster, dien men omtrent den vromen generaal had uitgestrooid. Hij bood hem de hand der verzoening en benoemde hem bij het uitbreken van den zevenjarigen oorlog tot luitenant generaal. Bij Kollin, Leuthen en Liegnitz verrichtte hij wonderen van dapperheid en de overwin-

ning bij Torgau (1760) was aan zijn beleid te danken.

Tal van anecdoten over de verhouding tusschen den vrijzinnigen koning en den vromen generaal, die zijn geloof niet verborgen hield, zijn in omloop.

Een bekende plaat geeft de afbeel-

waar, wil je 't beter weten dan ik? antwoordde de oude huzarenaanvoerder: Ja zeker, want ik zelf heb de beweging uitgevoerd. En als Uwe Majesteit mij niet wil gelooven, laat den wachtmeester Krüger, die juist hier in 't paleis de wacht heeft, maar eens komen en hem de zaak vertellen.

Zitting van den krijgsraad, onder voorzitterschap van den Koning, waarbij ZIETHEN in slaap viel.

ding van een zitting van den krijgsraad, onder voorzitterschap van den Koning, waarbij de oude Ziethen in slaap is gevallen. Frederik wilde echter, naar luid van het verhaal dat op die plaat in beeld is gebracht, niet toestaan dat men den slaap van zijn trouwen dienaar stoorde.

Eens was Ziethen er bij tegenwoordig, dat de Koning een voorstelling gaf van een vijandelijken overval en de waarheid vrij wat tekort deed. Ziethen verstoutte zich den Koning tegen te spreken en toen deze na Ziethen's verhaal uitriep: dat is niet

Hij heeft bij die gelegenheid vlak naast mij gestreden en weet dus alles.

De Koning was boos, maar zei toch: Goed laat hem komen. Het duurde niet lang of stijf-stram maar onbevreesd stond Krüger voor Papa Frits.

„Zeg eens Krüger,” begon de Koning vriendelijk, „heb jij het gevecht bij (hij noemde tijd en plaats) meegemaakt?”

„Ja Majesteit,” luidde het antwoord.

„Vertel dan eens alles wat je er van weet.”

Krüger deed een omstandig verhaal van het gevecht, precies zooals Ziethen het verteld had.

De Koning keek hem ontstemd aan en riep boos: Je liegt Krüger. Een oogenblik flitste de toorn in de oogen van den huzaar. Maar dat veranderde dadelijk. Al een poosje had hij, terwijl hij daar stond, een begeerigen blik geworpen op een gebraden faisant, die onaangeroerd op een zilveren schotel lag. Snel deed hij een stap vooruit, trok zijn sabel, die hij met kracht in de faisant stak, en den smakelijken bout in de hoogte heffend riep hij: Als ik niet de volle waarheid heb verteld, dan mag ik mij te barsten eten aan deze faisant. Dit zeggend marcheerde hij af, en nam den buitgemaakten vogel triomfantelijk mee.

Alle aanzittenden schoten in den lach. En de Koning, die hartelijk meelachte, beval een tafeldienaar den wachtmeester Krüger een flesch wijn bij de faisant te brengen.

Zich daarop tot Ziethen wendend: „Kom Ziethen, een snuifje.” En hij reikte den generaal, wat hij hoogst zelden iemand deed, zijn snuifdoos toe. Over het gevecht werd geen woord meer gesproken.

In den veldtocht van 1761 was de Koning zeer misnoedig. Hij was gelegerd bij Schweidnitz. Ziethen lag, in zijn mantel gewikkeld, op een schans. Maar hij kon niet slapen. Wel bidden. En dat deed de vrome krijgsman.

Terwijl Ziethen daar lag, in den donkeren nacht, voegde Koning Frederik zich bij hem, wikkelde zich ook in zijn mantel en legde zich naast den generaal op den harden grond. Een tijd lang zwegen beiden. Eindelijk begon de Koning zich te beklagen: zijn beste soldaten waren gesneuveld, tegen de overmacht, die op hem lostrak, was hij niet bestand — 't zou onmogelijk zijn den slag, die op handen was, te winnen.

Toen riep Ziethen in een soort van geestvervoering: „Het moet, Majesteit, en het zal ook. Alles zal goed komen”.

De koning wendde zich snel om. „Weet je dat zoo zeker! Heb jij misschien een nieuwen bondgenoot?” vroeg Frederik op een spottenden toon, waaruit duidelijk bleek dat hij alle hoop verloren had.

„Neen,” antwoordde de vrome generaal, „een nieuwen heb ik niet, maar de oude Bondgenoot, hier boven — en hij wees met de hand naar den hemel — die ons tot hiertoe heeft geholpen, zal ons niet verlaten!”

De Koning zweeg. Wat er in zijn ziel omging weet God alleen. Maar later bleek dat Ziethens woorden indruk op hem hadden gemaakt. Een twist tusschen de Oostenrijkers en Russen, die tegen de Pruisen waren opgerukt, liep zoo hoog, dat de Russen weigerden aan den strijd deel te nemen. En de Oostenrijkers, die 't alleen niet aandurfd, trokken af zonder slag te leveren. Een overwinning voor Frederik den Groote, die hem geen kogel en geen man had gekost, en hem, daar hij de oorzaak niet vermoeden kon, in groote verbazing bracht. Ziethen dankte God uit het diepst van zijn hart. En toen de koning van zijn eerste verbazing wat bekwam, was zijn eerste gedachte aan 't geen Ziethen in dien nacht op de schans had gezegd. Hij wendde zich tot zijn generaal en zei: „Je hebt toch gelijk gehad met je ouden Bondgenoot, Hij heeft woord gehouden.”

Ziethen lachte en zei: „Hij, die hier heeft geholpen, maakt nooit beschaamd wie op Hem vertrouwt”.

Hoe Frederik de Groote overigens over den godsdienst dacht, blijkt wel 't best uit zijn „beroemd” geworden woord: „Hier moet een ieder op zijn eigen manier zalig worden”. De verdraagzaamheid die er uit spreekt, weegt